

SUMMARY

M. Nykolyn. «Small table group» formation in teaching subjects of moral and religious direction.

The necessity of reorientation of innovative forms of group learning into synergistic mechanisms of multicultural interaction is analyzed in the article. The spiritual and axiological nature and specification of «small table group» are revealed. The appropriate methods and techniques of such groups forming and functioning at the lessons of spiritual and moral direction are proposed.

Key words. Pluralistic education, «Jena-plan», «small table group» subjects of spiritual and moral direction, spiritual and axiological approach to teaching, work in pairs, work in small groups, interactive exercises, problematic tasks.

УДК 373.21: 172.3

К. О. Романюк

Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника

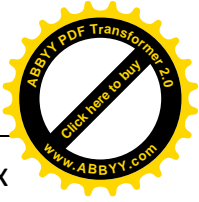
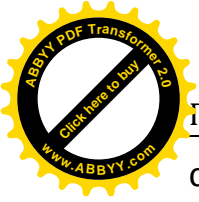
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИХОВАННЯ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ

У статті визначено історико-педагогічні передумови формування міжетнічної толерантності у дітей старшого дошкільного віку в Україні. Зосереджує увагу на полікультурній різнобарвності країни унаслідок міграційних процесів у близьке та далеке зарубіжжя, питанні мирного співіснування та соціокультурної комунікації дітей в умовах дошкільного навчального закладу та вивченні досвіду толерантного ставлення до представників інокультури української діаспори.

Ключові слова: толерантність, міжетнічна толерантність, соціокультурна комунікація, історико-педагогічні передумови, етнокультурна компетентність, діти старшого дошкільного віку.

Постановка проблеми. Україна, набувши статусу незалежної держави, зіткнулася з проблемою регулювання відносин між представниками різних національностей на всіх рівнях. Найскладнішим етапом, який практично триває і досі, є усвідомлення і прийняття кожною особистістю не лише власних національних здобутків і цінностей, а й повага до спадщини представників інокультур, толерантне ставлення до кожного, незважаючи на його національну чи етнічну належність.

На території України збереглася власна культура і національна свідомість народів, їх фольклор, народне мистецтво, оригінальні звичаї та самобутні традиції. З одного боку, це збагачує українську культуру духовними надбаннями інших народів, а з другого – створює проблеми соціального, релігійного, етнічного та іншого характеру [17, 27]. На

сучасному етапі яскраво виражені дві тенденції в розвитку міжетнічних відносин. Першою тенденцією є етнічна диференціація, розмежування, етносамовизначення, самоствердження етносуб'єктів: етнічних груп, країн, національних областей та ін. Друга тенденція – зростання потреби у розширенні контактів з іншими етносами не лише в економічному чи політичному плані, а й шляхом збільшення інформаційно-комунікативного простору та культурних взаємозв'язків [16, 14–15]. У поліетнічному світі толерантність стала об'єктивною необхідністю у процесі контактів між представниками інокультур.

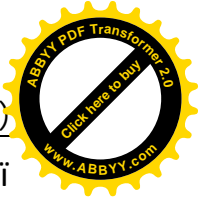
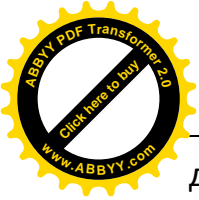
Потреба виховання міжетнічної толерантності в Україні була зумовлена як соціально-політичними, так і педагогічними передумовами, вплив яких можна простежити ще з початку ХХ ст. На нашу думку, їх аналіз є надзвичайно корисним, адже ці передумови характеризують визначальний етап у становленні України як незалежної держави.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз історико-педагогічних передумов формування толерантності в українському суспільстві, а також тенденції розвитку сучасної української етнополітики вивчають О. Антонюк, В. Євтух. Психологічні основи виховання толерантності у дітей старшого дошкільного віку досліджували Л. Божович, В. Котирло, О. Кульчицька, С. Ладивір, Л. Шибицька,. Актуальність інтернаціонального виховання в радянській Україні розробляли педагоги М. Богомолова, З. Гасанов, К. Назаренко, К. Суслова та ін.

Мета статті – виокремити історико-педагогічні передумови становлення та розвитку проблеми виховання міжетнічної толерантності у дітей старшого дошкільного віку в дошкільних навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу. Розвиток ідей виховання міжетнічної толерантності в Україні був спричинений низкою передумов як соціально-політичного, так і педагогічного змісту.

Уважаємо за потрібне згадати Единбурзький педагогічний з'їзд, проведений у 1925 році. Згадки про нього знаходимо у рукописах Софії Русової. Вчена відзначала, що основною його ідеєю було «установити межі усіма виховниками та вчителями інтернаціональні дружні відносини і викликати серед них спеціальне змагання – сприяти своєю працею ідеї миру» [1, арк. 25]. Припускаємо, що цей з'їзд поклав початок нової ери «єднання, взаємного знайомства і розуміння» [1, арк. 42], як зазначала

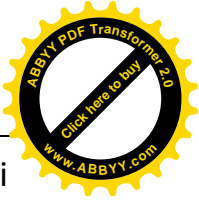
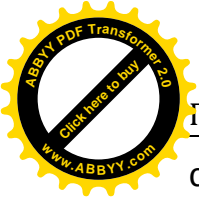

дослідниця та став фундаментом розвитку ідей виховання міжетнічної толерантності в Україні. Учасники з'їзду особливо зосередили увагу на проблемі співіснування декількох національностей у межах однієї держави, і висловили думку про те, що мир і розуміння можуть бути досягнуті лише при повній пошані усіх відмінностей і расових, і релігійних і культурних, а також при вільному вживанні кожною нацією своїх старозавітних звичаїв та своєї рідної мови [1, арк. 29].

Отже, у період українського відродження у 20-х роках минулого століття яскраво виявляються ідеї національної державності, самостійності у поєднанні з принципами міжкультурної толерантності різних народів, які відображені у працях А. Макаренка, С. Русової, В. Сухомлинського, що наголошували не лише на формуванні в дітей стійкої етнічної ідентичності, знань про культуру рідного краю та народу, а й проголошували цінності людинолюбства, гуманізму, поваги та братерства з представниками інокультур.

Значний вплив на розвиток ідей міжетнічної толерантності в Україні у ХХ ст. справили праці психологів радянської доби, а саме: Л. Божович, В. Котирло, О. Кульчицької, С. Ладивір, Л. Шибицької, які були своєрідним доказом сенситивності дошкільного віку для виховання толерантності як однієї зі складових морального виховання.

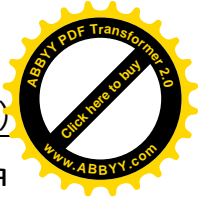
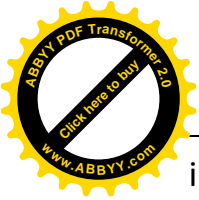
О. Кульчицька на основі власних досліджень зробила висновок про те, що наприкінці дошкільного віку моральні емоції набувають стійкого характеру і стають регулятором поведінки дитини, стимулюючим або стримуючим фактором її вчинків [13, 79]. Розвиток емоційної сфери дитини буде своєрідним фундаментом розвитку її майбутньої діяльності. У свою чергу, Л. Божович, вивчаючи проблему формування у дітей дошкільного віку моральних інстанцій, зауважила, що прагнення слідувати вимогам дорослих, а також засвоєним правилам і нормам починає виступати для дитини-дошкільника як деяка узагальнена категорія, яку можна визначити словом «треба». Це, на думку вченої, і є перша моральна мотиваційна інстанція дитини, яка виступає не тільки як знання про те, як потрібно діяти, а і є певним моральним переживанням необхідності робити саме так, а не інакше. У контексті нашого дослідження такі висновки вченої є надзвичайно важливі, адже доводять можливість формування міжетнічної толерантності вже у старшому дошкільному віці на основі її власних знань,

спостережень, оцінних суджень. Визначальну роль у цьому процесі відіграє дорослий, оскільки дитина на початкових етапах свого розвитку дотримується правил і норм поведінки винятково, щоб дістати схвалення дорослого. І вже пізніше, коли цей процес набуває для дитини стійкого позитивного характеру, виконання правил і норм поведінки буде виступати для дитини як дещо само по собі позитивне [7, 243–244]. Вищенаведені дослідження довели, що для дитини-дошкільника дорослий є і референтною групою, і своєрідним моральним еталоном, а норми і правила, які дитина засвоює з наймолодшого віку, виступають для неї у позитивному світлі, адже вони насамперед, впливають на мотиви її поведінки. Тут простежуємо пряму залежність між емоціями дитини та її поведінкою й діяльністю у майбутньому.

Аналіз архівних матеріалів дозволив нам зробити висновок про те, що інтернаціональне виховання на території Української РСР пронизувало всю сферу освіти, хоча у дошкільних закладах така робота проводилася лише частково. Так, у Програмі виховання в дитячому садку (1971 р.) у розділі «Моральне виховання» наголошувалося на вихованні у дітей гуманних почуттів, любові до товаришів, позитивних відносин у колективі, а у старших дошкільників виховання більш складних почуттів патріотичного змісту, таких як любов до рідного краю, села, Батьківщини [15, 7–8]. Таким чином, система освіти мала на меті сформувати у дітей передусім патріотичні почуття до рідної землі, толерантне ставлення до представників союзних республік, а вже у середній та старшій школі – розширювати їх знання про інші країни та народи. Частково такий підхід є досить раціональним, адже першочерговим завданням було сформувати стійку етнічну (національну) ідентичність у дітей, уникнути їх асиміляції. Відтак, у такому підході вбачаємо і певну небезпеку появи у дітей почуття зверхності над представниками інокультур. Водночас негативним фактором є виховання у дітей почуттів дружби і братерства лише стосовно представників–вихідців з інших союзних республік, тоді як до представників країн поза межами СРСР плекали почуття відчуження, ворожості та підозрілості.

Дослідники другої половини ХХ ст. (М. Богомолва, З. Гасанов, К. Назаренко, К. Сулова та ін.) були глибоко переконані в ефективності процесу інтернаціонального виховання дітей дошкільного віку, відзначаючи їх прагнення до комунікативної взаємодії з представниками

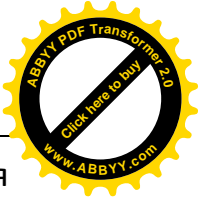
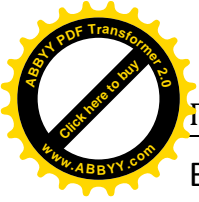
інших національностей. Часто-густо таке бажання дошкільнят пояснюється естетичною привабливістю національного вбрання чи зовнішності, а не знаннями про позитивні риси конкретного народу. Так, К. Назаренко акцентує на необхідності повною мірою використовувати педагогічні можливості дошкільного навчального закладу задля розширення відповідних уявлень та почуття поваги до дітей інших країн, забезпечити зв'язок набутих уявлень з дитячими іграми, організувати відповідну пізнавальну діяльність [14, 15].

В. Заслуженюк, у свою чергу, відзначає, що почуття поваги і братерства до людей інших національностей є прогресивним за своєю природою, суспільним значенням, характером, у зв'язку з інтересами та потребами дитини виступає важливим спонуканням до діяльності, регулятором активності зростаючої особистості [11, 13].

У результаті спілкування та діяльності як традиційних засобів етновиховання в умовах дитячого садка і сім'ї діти розширюють свої знання про батьківщину та народи, що її населяють, у них формуються почуття любові, дружби та поваги до всіх громадян країни. Наприклад, З. Гасанов, наголошуючи на актуальності інтернаціонального виховання у той період у дошкільному закладі та сім'ї, акцентував на його наступності в початковій школі, а також систематичності та планомірності [9, 4]. Відтак дослідник зазначав, що любов дітей до представників інших національностей має базуватися на любові до свого рідного міста чи села, любові до рідної мови, традицій та елементів народної культури [10, 27].

У цьому контексті позитивним моментом вважаємо те, що вчені радянської епохи чітко виокремлюють таку особливість виховного процесу, як багатофакторність, тому привертають увагу педагогічної громадськості до впливу на дитину не лише навчальних закладів та сім'ї, а й інших чинників – засобів масової інформації, телебачення, радіо, кіно тощо [9, 4–5]. Отже, вважаємо, що у процесі виховання у дітей поваги до представників інокультур важливу роль відіграють не лише сім'я та освітні установи, а й інформаційний простір, який оточує дитину.

Згадані вище дослідники під інтернаціональним вихованням розуміли здебільшого формування у дитини низки моральних цінностей, її суспільних потреб та інтересів, соціальних мотивів діяльності, моральних переконань з відповідними навичками поведінки. На думку

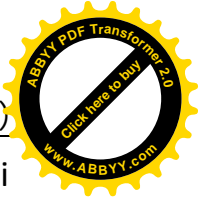
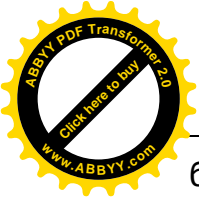

В. Заслуженюка, дитині необхідно якомога більше дізнатися про життя різних націй і народностей у дошкільному віці, щоб згодом сформувати у неї власне ставлення до них [12]. Отож у радянську епоху увага педагогів зосереджувалася на інтернаціональному вихованні дітей, що передбачало формування та розвиток у них стійкої етноідентичності, поваги та доброзичливого ставлення до представників інокультур поряд з бажанням взаємодіяти з ними, а також сприяти отриманню дітьми ґрунтовних знань, як про свій так і про інші етноси.

Як приклад інтернаціонального виховання у школі, знаходимо документи про підсумки республіканської експедиції школярів «В країну знань» (1970 р.). Під час експедиції школярами були зібрані матеріали з культури слов'ян, такі фольклорні перлини, як народні пісні, приказки, прислів'я, з уст старожилів були записані обряди, звичаї, легенди; школярі досліджували самобутню культуру і побут українського народу, історичні взаємозв'язки з братніми народами. На нашу думку, результати цієї експедиції були дуже важливими, оскільки на основі зібраних матеріалів відкрилися відділи етнографії, відбулися виставки національних костюмів різних народів, у вигляді стендів були представлені побут і культура жителів певного регіону [3].

Серед молоді також проводилася робота щодо формування в них інтернаціональної свідомості, для чого активно залучалися тогочасні періодичні видання. Республіканські видання «Молодь України» та «Республіканское знамя» широко висвітлювали зовнішньополітичний курс Радянського Союзу, а також «мирне співіснування держав, дружбу і співробітництво, розв'язання складних міжнародних питань шляхом переговорів, пошуки нових форм взаєморозуміння» [4, арк. 13]. Форми роботи з інтернаціонального виховання молоді були дуже різноманітні: вечори дружби, «кіноподорожі», які дозволяли молоді дізнатися більше про радянські республіки, школярів та молодь постійно відвідували різноманітні делегації з різних куточків Радянського Союзу, що збагачувало їх уявлення про інші народи та культури, відбувалися концерти, присвячені дружбі народів.

Показовою можна вважати і республіканську науково-практичну конференцію, проведену у 1971 році під назвою «Актуальні питання патріотичного та інтернаціонального виховання молоді», оскільки вона

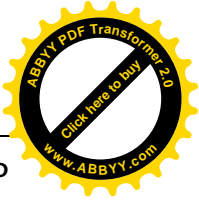
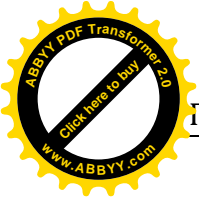

була присвячена таким важливим питанням, як виховання у молоді гуманних почуттів та поваги до представників інших народів, формування інтернаціонального світогляду, єдності патріотичного та інтернаціонального виховання, єдності та спадкоємності поколінь. Наприклад, у своєму виступі під назвою «Діалектика розвитку і єдності національних та інтернаціональних традицій», О. Трибушний щодо національних традицій висловив думку про те, що, з одного боку, вони відображають специфічні риси умов життя, культури, побуту свого народу, а з другого – мають у своїй основі елементи, характерні і для інших народів та націй. Учений стверджував, що у взаємодії цих елементів виявляється діалектичний зв'язок спільного й особливого – зв'язок національного та інтернаціонального, і саме тому прогрес суспільства, розвиток інтернаціональних зв'язків неминуче веде до збагачення інтернаціонального змісту традицій [5, арк. 83].

Знаходимо навіть архівні джерела, що підтверджують існування у програмі навчання старшої школи суспільствознавства, зміст якого містив вивчення таких питань, як рівноправність націй у політичній, економічній та культурній сферах; неприпустимість ігнорування та роздування міжнаціональних відмінностей; нетерпимість до національної расової неприязні [2, арк. 12]. На нашу думку, цей досвід надзвичайно важливий, адже таким чином молодь усвідомлювала, що кожна особистість своєю поведінкою здатна зробити свій внесок у формування культури миру.

Важливе значення для встановлення діалогу культур та розвитку ідей виховання толерантності мали міжнародні нормативні документи, зокрема Загальна декларація прав людини, Конвенція про права дитини, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та повних меншин, проголошені Генеральною Асамблеєю ООН, та Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО. Основною їх ідеєю є проголошення людини та її прав як найвищої цінності, а єднання націй та діалог культур – першочерговим завданням кожної особистості зокрема та держав у цілому.

Аналіз архівних матеріалів і документів, нормативно-правових актів та психолого-педагогічних джерел кінця ХХ – початку ХХІ ст., дозволив нам виокремити історико-педагогічні передумови формування міжетнічної толерантності у дітей старшого дошкільного віку.

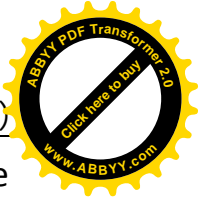
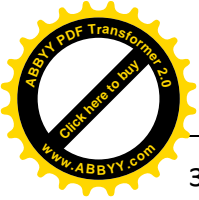

1. Унаслідок політики інтернаціоналізму у СРСР у цілому та в УРСР зокрема на території нашої країни проживають носії різних культур союзних республік (росіяни, білоруси, вірмени, грузини, казахи та ін.). Важливою подією стало приєднання до України західноукраїнських земель у 1939 та 1940 роках. Для швидкої інтеграції цих земель до Української республіки керівництво вживало деякі заходи задля «українізації» та задоволення етнокультурних потреб національних меншин – відкриття національних навчальних закладів, видання літератури мовами національних меншин. Однак у цілому курс національної політики в Україні характеризувався подвійними стандартами. Політичні рішення, оцінки, теоретичні висновки, що давалися в офіційних документах, докорінно відрізнялися від подій, явищ і процесів, що відбувалися насправді [6, 37]. Політика країни була спрямована на форсування міжнаціонального зближення, а такі дії прирікали нації і народності до втрати національної самобутності, а національні меншини – на асиміляцію [6, 40].

Це слугувало соціально-політичною передумовою формування у зростаючої особистості толерантного ставлення до представників інокультур, починаючи з родини та дошкільного навчального закладу. Тому першою важливою передумовою формування у сучасних дошкільників почуття толерантності вважаємо постійне чи тимчасове проживання в Україні, що зумовлено історичними подіями представників передусім, близького зарубіжжя. Їх діти відвідують українські дошкільні навчальні заклади, спілкуються з однолітками, тому постає проблема їх мирного співіснування та соціокультурного взаємозбагачення.

2. Другою, не менш важливою, передумовою слугували демократичні перетворення в Україні на початку 90-х років ХХ ст., у результаті яких відкрились кордони для наших громадян до далекого зарубіжжя. Міжнародна міграція населення детермінувала полікультурну різнобарвність країн, у тому числі України, де сьогодні проживають представники близько 130 націй і народностей.

3. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. у зв'язку із закріпленням статусу України як суверенної держави, стратегією інтегрування до європейського освітнього простору, явищами глобалізації віртуального світу спостерігається тенденція до асиміляції національних культур, стирання відмінностей між окремими народами, що частково відбувалося в колишньому СРСР. Тому дійовим аспектом виховної роботи в навчальних

зкладах України, зокрема у ДНЗ, уважаємо національне полікультурне виховання, формування міжетнічної толерантності у ставленні до людей різних націй і народностей.

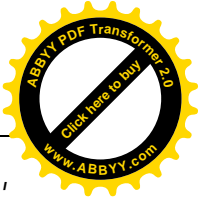
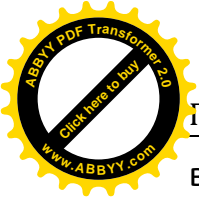
4. Важливою соціально-політичною передумовою досліджуваної нами проблеми вважаємо чотири хвилі еміграції українців на постійне місце проживання, що найбільш інтенсивно відбувалося в минулому столітті. Українці, що з різних причин опинилися у США, гуртувалися навколо національної ідеї, спілкувалися рідною мовою, прагнули створити свою «маленьку державу» на чужині, свято вірячи у створені ідеали. На сучасному етапі прагнуть передати дітям свою етнонаціональну культуру нащадки емігрантів першої (кінець XIX ст.), другої (20–30-ті роки XX ст.) та третьої (1947–1951 рр.) хвиль еміграції. Як стверджує О. Будник, з 80-х років починається четверта хвиля еміграції, яка називається «економічною». Емігрують переважно молоді люди, основна мета яких – покращання свого матеріального положення. Вони швидко асимілюються в американському суспільстві, намагаючись вивчити англійську мову, спілкуючись нерідною мовою навіть у сімейному колі, переймають свята, звичаї Сполучених Штатів. Задля належного опанування цієї іноземної мови діти українських іммігрантів відвідують американські заклади освіти, віддаючи їм перевагу перед закладами української діаспори [8, 113–114].

Унаслідок цього в українській діаспорі зберігся досвід толерантного співіснування різних народів (наприклад, у США, Канаді, Австралії). Водночас вони підтримують зв'язки з українцями, що проживають на своїй батьківщині, передаючи їм цінності полікультурного простору та міжетнічної взаємодії.

Висновки. Друга половина XX – початок XXI ст. можна назвати визначальним періодом становлення ідей виховання толерантної особистості, починаючи з дошкільного віку. Незважаючи на такі вирішальні історичні події, як Друга світова війна та перебування нашої держави у складі СРСР, Україна знаходиться на шляху суспільних перетворень і трансформацій, метою яких є встановлення миру, діалогу культур, міжетнічної взаємодії та толерантності [18, 121].

Таким чином, серед історико-педагогічних умов розвитку ідей міжетнічної толерантності нами виокремлено такі:

1. Перебування України у складі СРСР слугувало підґрунтям для становлення нашої держави як поліетнічної країни, зі стійкою міжетнічною

взаємодією та комунікацією між представниками союзних республік, «діалог культур» між якими триває й досі.

2. Психолого-педагогічні дослідження (М. Богомолова, Л. Божович, З. Гасанова, В. Котирло, О. Кульчицької, С. Ладивір, К. Назаренка, К. Суислової, Л. Шибицької), проведені у радянській Україні були основою для обґрунтування старшого дошкільного віку як сенситивного у процесі виховання толерантності, а праці вчених у галузі інтернаціонального виховання довели важливість формування етнічної ідентичності підростаючої особистості та розширення знань дітей про культурні надбання представників інокультур.

3. Нормативно-правові документи Генеральної Асамблеї ООН, проголосивши у 1948 році Загальну декларацію прав людини, слугували для України своєрідним еталоном побудови суспільного устрою з урахуванням прав і свобод кожної особистості, незалежно від її расової, етнічної чи релігійної належності.

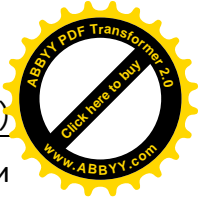
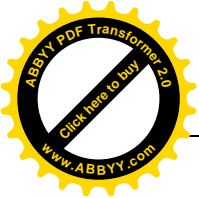
4. Демократичні зміни в Україні кінця ХХ ст., міжнародна міграція населення сприяли збільшенню етнічної різнобарвності країн, підвищення рівня міжкультурної комунікації.

5. Закріплення статусу України як суверенної держави, зовнішньополітичний курс керівництва на інтегрування до європейського освітнього та економічного простору і, як наслідок, асиміляція та стирання етнокультурних відмінностей актуалізувало полікультурне виховання. Останнє вважаємо своєрідним механізмом збереження національного різноманіття та етнічних особливостей, формування етнокультурної компетенції у підростаючого покоління.

6. Метою становлення новітнього зовнішньополітичного курсу керівництва нашої держави є досягти перетворення поліетнічного складу населення з можливого чинника дестабілізації у джерело різноманіття та багатства суспільного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, м. Київ (далі – ЦДАВОВУ), ф. 3889, оп. 1, спр. 5, 169 арк. (Особистий фонд української емігрантки, професора Софії Федорівни Русової. 6.04.1926 – 6.04.1926).
2. ЦДАВОВУ, м. Київ, ф. 5127, оп. 1, спр. 1123, 30 арк. (Отдел теории воспитания 11.10.1967).
3. Центральний державний архів громадських об'єднань, м. Київ (далі – ЦДАГО), ф. 7, оп. 20., ч. 1, спр. 724, 175 арк. (Інформації обкомів ЛКСМУ про підсумки республіканської експедиції школярів «В країну знань». Жовтень 1970 – жовтень 1970).

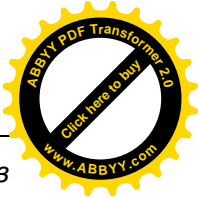
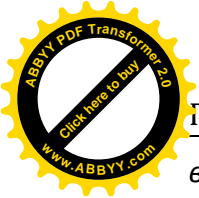

4. ЦДАГО, м. Київ, ф. 7, оп. 20., ч. 1, спр. 556, 50 арк. (Відділ КМО УРСР. Плани роботи редакцій українських газет щодо висвітлення питань контрпропаганди, переліки та огляди газетних матеріалів про інтернаціональне виховання і міжнародні молодіжні зв'язки. Січень 1969 – грудень 1969).
5. ЦДАГО, м. Київ, ф. 7, оп. 20., ч. 1, спр. 927, 311 арк. (Тези доповідей республіканської науково-теоретичної конференції «Актуальні питання патріотичного та інтернаціонального виховання молоді. Секції 1–5». 29.10.1971- 30.10.1971).
6. Антонюк О. В. Формування етнополітики української держави: історичні та теоретико-методологічні засади : [монографія] / О. В. Антонюк. – К., 1999. – 284 с.
7. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте (Психологическое исследование) / Л. И. Божович. – М. : Просвещение, 1968. – 464 с.
8. Будник О. Б. Етноекономічна компетенція школяра : [монографія] / О. Б. Будник. – К. – Івано-Франківськ : Вид-во «Плай» ЦІТ Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2008. – 200 с.
9. Вопросы интернационального воспитания учащихся : сб. студ. работ пед. вузов Северного Кавказа, Дагестана и Азербайджана / [науч. ред. З. Т. Гасанов] – Махачкала : Дагучпедгиз, 1973. – 83 с.
10. Гасанов З. Т. О воспитании учащихся в духе дружбы народов / З. Т. Гасанов. – Махачкала : Дагучпедгиз, 1966. – 71 с.
11. Заслуженюк В. С. Виховання учнів в дусі дружби народів СРСР / В. С. Заслуженюк – К. :Т-во «Знання» Української РСР, 1972. – 46 с.
12. Заслуженюк В. С. Інтернаціональне виховання в школі / В. С. Заслуженюк. – К. : Рад. шк., 1975. – 142 с.
13. Кульчицька О. І. Розвиток моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку / О. І. Кульчицька // Дошкільна педагогіка і психологія : Республік. наук-метод. зб. – К. : Рад. шк., 1968. – Вип. 4. – С. 73–80
14. Назаренко К. В. Інтернаціональне виховання старших дошкільників в дитячому садку / К. В. Назаренко // Дошкільна педагогіка і психологія : Республік. наук.-метод. зб. – К. : Рад. шк., 1982. – Вип. 12. – С. 14–22
15. Програма виховання в дитячому садку / Міністерство освіти УРСР. Управління дошкільних закладів. – [Офіц. вид.]. – К. : Рад. шк., 1971. – 256 с.
16. Толерантное сознание и формирование толерантных отношений (теория и практика) : сб. науч.-метод. ст. / [под общ. ред. С. К. Бондыревой]. – М. : Изд-во Моск. психолого-социального ин-та; Воронеж : Изд-во НПО «Модэк», 2003. – 368 с.
17. Фоглінський С. Виховання національної свідомості та формування політичної культури в умовах поліетнічного регіону / С. Фоглінський // Виховання національно свідомої особистості : метод. реком. / [за ред. Д. О. Тхоржевського]. – Глухів : РВВ ГДПІ, 2001. – 148 с.
18. Этнические и региональные конфликты в Евразии : в 3 кн. / [под. общ. ред. А. Зверева и др.]. – М. : Изд-во «Весь мир», 1997. – Кн. 2 : Россия, Украина, Белоруссия – 224 с.

РЕЗЮМЕ

Е. Романюк. Историко-педагогические предпосылки воспитания межэтнической толерантности детей старшего дошкольного возраста в Украине.

В статье определены историко-педагогические предпосылки формирования межэтнической толерантности у детей старшего дошкольного возраста в Украине. Автор акцентирует внимание на поликультурном разнообразии нашей страны вследствие миграционных процессов в ближнее и дальнее зарубежье ,

вопросы мирного сосуществования и социокультурной коммуникации детей в условиях дошкольного учебного заведения, а также изучение опыта толерантного отношения к представителям инокультур украинской диаспоры.

Ключевые слова: толерантность, межэтническая толерантность, социокультурная коммуникация, историко-педагогические предпосылки, этнокультурная компетентность, дети старшего дошкольного возраста.

SUMMARY

K. Romaniuk. Historical and pedagogical backgrounds of inter-ethnic tolerance of preschool age children in Ukraine.

The article outlines the historical and pedagogical conditions of formation the inter-ethnic tolerance of preschool age children in Ukraine. The author focuses on multicultural diverse of our country as a result of migration processes abroad; the question of peaceful coexistence and socio-cultural communication of preschool children in kindergarten and investigate the experience of Ukrainian diaspora tolerant attitude towards ethnic minorities.

Key words: tolerance, ethnic tolerance, social and cultural communication, historical and educational backgrounds, cross-cultural competence, preschool age children.

УДК 159.9.07.

В. А. Смирнов

Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

ПРОЛЕГОМЕНИ ДО НОВІТНЬОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті розглянута інформація як фундаментальне поняття новітньої інформаційної педагогіки. Обґрунтована можливість моделювання сучасної освітньої діяльності через використання порталів знань.

Ключові слова: інформаційна педагогіка, інформаційні потоки, пролегомени, підстави науки, портали знань, когнітивна система, керування знанням.

*Если мы будем вчити сегодня так, как мы вчили вчера,
то мы рискуем відібрати у наших дітей їхнє завтра*

Джон Дьюї (1859–1952), педагог

*Вариться в прежней трехсотлетней педагогике –
многословной, расплывчатой и бессистемной – уже невозможно.*

**А. М. Новиков, академик РАО,
«Основания педагогики», 2010**

Постановка проблеми. Написавши у 1781 році свою знамениту нині «Критику чистого розуму» (1781 р.) [6], І. Кант очікував, що з ним будуть сперечатися, його будуть критикувати, лаяти або, навпаки, будуть погоджуватися з ним. Але очікуваного філософом відгуку не було зовсім. Не було ані заперечень, ані схвалень, усі читачі лише скаржилися на труднощі розуміння кантівського твору. І тоді І. Кант написав не менш відому сьогодні невелику брошуру «Пролегомени до всякої майбутньої метафізики, що може з'явитися як наука» (1783 р.) [7], в якій популярно розтлумачив свою